

Име и презиме студента: Тамара Николић

Наставна јединица: Народна епска пјесма *Мали Радојица*

Школа и разред: Основна школа *Вук Караџић*, осми разред

Датум и вријеме одржавања часа: 5.2.2016. год; 09:05 часова

Врста часа: Обрада новог градива

Наставне методе: текстовна метода, монолошка метода, дијалoшка метода, аналитичко-синтетичка метода, и др.

Наставна средства: Читанке, свеске ученика, табла, креда, листићи са задацима за ученике.

Литература за ученике:

ШЕКАРА, Лука, Личина Светозар, Стефановић Стеван и Гаковић Војислав *Читанка за осми разред основне школе*, Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства, 2014, 136–139. стр.

Литература за наставнике:

НИКОЛИЋ, Милија *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике, 2009.

МРКАЉ, Зона *Наставна теорија и пракса III*, Београд: Klett, 2009.

ШЕКАРА, Лука, Личина Светозар, Стефановић Стеван и Гаковић Војислав *Читанка за осми разред основне школе*, Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства, 2014, 136–139. стр.

Наставни циљеви

Образовни циљеви:

Подстицати ученике, интерпретативним и изражајним читањем да се уживе у тематику пјесме, те на што бољу доживљајну рецепцију дјела. Наводити их да препознају и протумаче тему, ток епске радње и водеће мотиве у пјесми. Проучавати проблематику дјела са више аспеката: психолошког, моралног, социјалног. Упознати ученике са појмовима: *народна епска пјесма, десетерац, словенска антитеза, устаљени епитет, хајдучко-ускочки циклус пјесама, хајдук и др.* Уочавати стилске фигуре у пјесми. Запажати статичке и динамичке елементе. Навести да је пјесма писана у стиху десетерцу, уз изузетке који су у деветерцу. Поткријепити примјерима десетерца и деветерца. Упознати се са ликовима, наводећи да су, поред Радојице који је главни јунак и по коме се и пјесма зове, и Бећир-агиница те Хајкуна главни ликови, јер су такође учесници у заплету, врхунцу, преокрету и расплету радње. С друге стране, навести да су споредни ликови хајдуци из тамнице и Бећир-ага, којима су дате тек улоге помагача или посредника. Свестрано анализирајући лик Радојице – са аспекта физичке и психичке издржљивости, његових поступака, односа према непријатељима, пријатељима и дјевојци, доћи до закључка да су његове главне карактерне црте: снага, храброст, јунаштво, одважност, несебичност, понос, али и срце саломиво пред на чарима љубави и љепоте. Упоредити ликове Бећир-аге и Бећир-агинице. Тако доћи до закључка да је, иако мало неуобичајено, она та која води главну ријеч, док је Бећир-ага наиван и лаковјеран. Доћи до закључка да се Хајкуна дјевојка од своје породице разликује јер у два наврата помаже јунаку Радојици, а на физичком плану се она издваја јер је једина физички окарактерисана у пјесми. Закључити да је мотив покрштавања дјевојке Туркиње значајан моменат у пјесми с обзиром на историјске околности и период кад настаје пјесма. Представити ученицима мање познате ријечи и изразе, и то: *архаизме* и *турцизме*, уз појашњавање оба наведена појма. Бавити се стилским фигурама попут: епитета, хипербола, градације и словенске антитезе. Заћи у идејни слој и свијет дјела, те тумачити његове поруке.

Васпитни циљеви:

Читањем пјесме *Мали Радојица* у комбинацији са претходним обнављањем градива о народној епској књижевности, будити у ђацима љубав и склоност ка читању српске народне епике. Понирући у идејни свијет *Малог Радојице*, и на примјеру пјесме, побуђивати код ученика знатижељу и жељу за даљим истраживањем сазнавањем и читањем овакве поезије. Наводити ученике да се заинтересују за народну епику, упознавајући их са појмовима *хајдука, ускока, јунаштва*, итд. Ученици би требало да познају поједине од тих појмова, али на овом часу, потребно их је подстицати да интензивно размишљају о врједностима, врлинама али и одговорностима које носе јунаштво, витештво, хајдуштво са собом. Ученике наводити да размишљају о врлини и да стекну позитивне утиске и племенита осјећања према храбрости и хуманости. Подстицати их да доносе личне моралне судове о ликовима. Навести ђаке да саосјећају са Радојицом подвргнутим на муке, а сам поступак мучења осуде као нечовјечан и неисправан, те да закључе да добро увијек произилази из добра, а зло из зла. Показати им на примјеру Радојице и Хајкуне да врлине и љубав побјеђују препреке. Запазити да су сналажљивост и храброст важне животне вјештине. У њима побуђивати идеју о узвишености бића која се афирмише кроз поменуте особине. Неизоставно примијетити детаљ када Радојица узима Бећир-агино благо, али га не задржава за себе, него дијели друговима. Навести ученике да то оцијене као племенит и несебичан чин. Навести и анализирати сљедеће поруке, пословице:

Зло рађа зло.

Како сијеш, тако жањеш.

Ко другоме јаму копа, сам у њу пада.

Функционални циљеви:

Јачати код ученика чулну рецепцију дјела, сензибилитет, и фантазијско мишљење. Обрадом ове пјесме и упознавањем са разним појмовима будити код њих жељу за читањем других пјесама исте врсте. Подстицати их на обављање логичких и мисаоних радњи: запажање, закључивање, самостално учење, повезивање градива. Оспособљавати их да усвојено градиво примијене на друга дјела, сличне врсте и жанра.

Мотивисање за рад:

За читање и доживљавање народне епске пјесме из хајдучко-ускочког циклуса потребно је прво освијетлити чињеницу ко су били хајдуци и ускоци, информисати ученике о њиховом начину живота и јунаштву. Говорити ученицима о врлинама које су их китиле, те истицати занимљиве детаље, како би ђаци били мотивисани за обављање задатака. Такође је добро извршити локализацију текста – дати историјски период у ком се дешава дјело, приказати вантекстовне околности које приближавају историјски и временски аспект дјела. Подстицати ученике питањима, продуктивним и репродуктивним. Подстицати њихову креативност, давати им конкретна питања, али корисна за даљу дискусију поводом дјела. Мотивисати их да без страха одговарају, охрабривати их похвалама, допуњавати њихове нецјеловите одговоре, водити дијалог, укључити све ученике, те им дати прилику да се искажу и изнесу личне импресије. Користити фронтални облик рада, а питања постављати од најлакших, ка нешто тежим. Потребно им је и дати адекватне радне налоге, захтјеве и осмислити задатке. Уважавати сваки ученички одговор и постављати им понекад сугестивна питања, како би интензивније размишљали и закључивали, те како би час имао добру динамику и обиловао борбеношћу ученика за ријеч.

Истраживачки задаци:

- Уживите се у пјесму *Мали Радојица*, замислите да сте зашли у сам свијет пјесме и њених јунака. Обраћајући пажњу на најупечатљивије сцене, наведите која осјећања су вас обузела приликом читања. Када сте осјетили: страх, саосјећање, срећу, дивљење, чуђење, идр?
- Базирајте се на цио догађај, од Радојичиног доласка у тамницу, па до одласка у Србију са Хајкуном, односно Анђелијом. Припремите се на тај начин да укратко говорите о чему се ради у овој пјесми, која је њена тема.
- Одредите гдје би могли бити увод, заплет, врхунац преокрет и расплет пјесме. На који жанр вас подсјећа завршетак пјесме?
- Који су основни мотиви у пјесми? Набројте их неколико. За које ликове вежете те мотиве? Образложите и аргументима поткријепите зашто вежете одређене мотиве за поједине ликове.
- Одредите ко је лик који код вас буди највише лијепих, а који највише негативних емоција.
- Наведите које су разлике између Хајкуне и њених родитеља, те које су разлике између Бећир-аге и Бећир-агинице.
- Какав је стих ове народне епске пјесме? Да ли је метрика током цијеле пјесме непромијењена?
- Какав је њен ритам? Који елементи помажу да се ритам у пјесми мијења? Шта су статички, а шта динамички елементи?
- Препознајете ли стилске фигуре на почетку пјесме и у приказу редослиједа све већих Радојичиних мука? Које још стилске фигуре сусрећемо у пјесми?
- Народни пјевач често се служи неуобичајеним изразима, подвучите неке од њих, и забиљежите их у свеске.
- Које поуке и идеје носи пјесма *Мали Радојица*? Наведите неке изреке, пословице, или сами формулишите шта нам народни пјевач поручује приповиједајући о овом догађају.

Ток часа

Уводни дио часа:

Обнављање градива о српској народној епизи. Уз репродуктивна питања од самог почетка часа подстицати ученике на активност.

У уводном дијелу часа, ученике је потребно подстаћи да пажљиво прате, усвајају градиво, учествују у дијалогу, буду активни и обратe пажњу на детаље на које им се указује. С тога кренувши од једноставнијих и ширих појмова, долазити до конкретнијих појмова како би се ученици увели у сам свијет епике и упознали са пјесмом и прије читања. Ученике непрестано укључивати у дискусију и исправљати њихове нетачне, или допуњавати непотпуне одговоре. У овом дијелу часа разумијевање текста од стране ученика постиже се првенствено упознавањем са основним појмовима везаним за дјело – појмом *епске пјесме*, и то постављајући ученицима питања, као нпр: *знају ли које су двије врсте народних пјесама*. Након што дају одговор, нагласити да се ради о народној епској пјесми, те их потом упознати са појмом *циклуса пјесама*. Навести да се пјесме у народној књижевности дијеле према тематици коју обрађују у више циклуса, од којих је један и *хајдучко-ускочки*. На тај начин уводећи појам *хајдучко-ускочког циклуса* нагласити да ова епска пјесма управо и припада њему. Потом је потребно ученике поближе упознати са појмом *хајдук*. Поменути појам, зарад бољег разумијевања, пожељно је освијетлити са историјске стране, и то презентујући чињеницу да су хајдуци били бјегунци пред законом, пљачкаши, за вријеме турске владавине. Кријући се по шумама и горама, из засједе су нападали и пљачкали Турке. Њихов вођа називао се *харамбаша*, а међу својим друговима истицао се по старости, храбрости, или подвизима. *Јатаци* су били хајдучки помоћници, они који су их зими сакривали у своје куће и давали им храну. Са појмом *хајдука* и *јатака* ученици су се већ упознали кроз пјесму *Стари Вујадин*.

Главни дио часа:

Интерпретативно и изражајно читање пјесме. Исписивање наслова на табли. Објашњавање значења архаизама и турцизама.

Након интерпретативно и изражајно прочитане пјесме, образложених значења непознатих израза, фокусирајте се на умјетнички, стилски и тематски најупечатљивије дијелове. Обратите пажњу на осјећања и импресије које народна епска пјесма „Мали Радојица“ буди у вама. – Какви су ваши први утисци након читања пјесме? – Која све осјећања су се пробудила у вама док сте је читали, за које дијелове пјесме их вежете? – Јесу ли та осјећања иста током читавог дјела, или су се смјењивала?

Народна епска пјесма *Мали Радојица*, јунак попут Радојице, ситуације и доживљаји кроз које пролази, те сами појмови *хајдуштва* и *јунаштва* ученицима у овом узрасту импресивни су и занимљиви. У пјесми је описан један главни догађај – Радојичин бијег из заробљеништва и спасавање хајдука са којима је друговао, али оно што пјесму чини динамичном и узбудљивом је низ других догађаја, преокрета и ликова који учествују у епској радњи. Суочени са изванредним јунаком, окићеним најплеменитијим врлинама, попут: снажљивости, храбрости, непоколебљивости, одважности и несебичности при дијељењу и помагању, природно је да ученици стекну снажне импресије, буду мотивисани за даље учешће у анализи дјела, да саживе са јунаком. Уколико су ученици ваљано подстакнути и мотивисани за рад, пјесма изражајно прочитана, прави дијелови наглашени, а динамика догађаја током епске радње исправно изнесена, њихова чулност ће моћи да рецептује најснажније поруке и идеје из свијета јунака, те ће, сходно томе, и њихова осјећања да се смјењују. Осјетиће емпатју при мукама којима је подвргнут млади хајдук, страх у моменту када Радојица поклекне пред посљедњим искушењем, немир, узбуђење, напетост... С друге стране, Радојичин однос са лијепом Хајкуном будиће у њима најдубља, романтична осјећања, а награда у виду женидбе најљепшом представљаће својеврсну круну његовом јунаштву.

Након сумирања утисака које пјесма оставља на читаоца, припремите се да у кратким цртама говорите о тематици пјесме и њеној фабули. Посебну пажњу обратите на догађаје који имају важну улогу у даљем току развијања радње.

С обзиром на то да се ради о пјесми чији су, у мањој или већој мјери, сви описани догађаји и сцене врло специфични и упечатљиви – почевши од разговора сужања у заробљеништву, доласка њихове једине узданице у тамницу, мука које јунак мора да издржи, бијега, повратка, освете и женидбе, ученици лако могу да повежу, и у цјелину склопе кратко излагање о теми пјесме. То не би требало да буде стриктно препричавање са претјераним и беспотребним детаљисањем, какво је ђацима у овом узрасту иманентно, али би свакако требало да се обухвате сви важни дијелови пјесме те да се оформи комплетна слика која прати ток епске радње. Уз наставничке интервенције, подстицаје и допуњавање, већ у том узрасту ученици би требало да буду компетентни да представе ово дјело као епску народну пјесму на чијем почетку имамо разговор јунака у заробљеништву, Радојичин долазак у тамницу, његов план за бијег, потом патње које проживљава, Хајкунин племенити чин спасавања Радојице од сигурне смрти, бацање његовог наизглед беживотног тијела у море, спасавање из мора, повратак, освета и изјављивање љубави лијепој дјевојци. Сви ови догађаји, будући да на читаоца уколико је пажљив, преносе снажан утисак, и неизбежно, емоцију – кроз одговоре ученика ће се уобличити у заокружену тематску цјелину.

Када сте укратко описали о чему се ради у пјесми, обратите пажњу на чињеницу да неки од споменутих догађаја имају већи утицај на даљи ток радње него остали. То су већином догађаји који даљи ток радње усмјеравају и преокрећу. – Закључите који дијелови пјесме представљају: увод, заплет, врхунац, преокрет, и њен расплет.

Иако је у питању поезија, а не прозно дјело, евидентно је да је *Мали Радојица* својеврсна прича, са јасно разрађеним током радње. Иако је очекивано да ће ученици имати различита мишљења и утиске о томе који догађај представља неки од поменутих елемената фабуле, важно је да заједнички, у сарадњи са наставком утврде макар око којих, круцијалних тренутака радња почиње да мијења свој ток. За увод ће свакако бити свјесни да је то дио од почетка пјесме, па до Радојичиног плана који реализује заједно са осталим хајдуцима. Заплет почиње од дијела када Беџирагиница посумња у његову смрт, што би требало да се наметне као природан ученички одговор, уколико су се потпуно уживјели у дјело. Они ће осјетити да радња тада постаје напетија, и да се њени конци заплићу. Што се врхунца тиче, чини се да је за ученичке недоумице око истог често пресудно њихово недовољно разумијевање самог појма. Наставник је, стога, дужан да објасни ученицима да врхунац представља тренутак када

је читалачко ишчекивање највеће, конкретно везано за ову пјесму – тренутак када су осјетили највећи страх, неизвјесност, напетост, бригу поводом могућег исхода. Потом ће ученици бити способни лако да закључе како је врхунац пјесме моменат када лијепа Хајкуна примијети реакцију младог хајдука, његову слабост која га сваког тренутка може одвести у смрт, а читалац је у ишчекивању и запитаности како ће поступити дјевојка. Преокрет у пјесми почиње неочекиваним дјевојачким поступком. Она спасава свог јунака, кога потом, вјерујући да је мртав бацају у море. У таквој, новонасталој ситуацији, јунак преживљава и враћа како би се осветио својим мучитељима. Расплет и крај пјесме, ученици ће доживјети као олакшање. Ако је заплет почео откад је Радојичин живот угрожен, онда је очекивано да ученици расплет препознају у јунаковом ослобађању од те пријетње. Поврх свега, ту је и романтичарска сцена сусрета са драгом као награда за све савладане препреке. Потребно је ученицима скренути пажњу и на сам крај пјесме. Онај моменат када народни пјевач говори о потоњем животу јунака, на неки начин је бајковит. Репродуктивним питањима би било пожељно подстаћи ученике да сами дођу до таквог закључка.

Након што се пјесма освијетли са тематског аспекта, и утврди ток епске радње, потребно је дискутовати о ликовима. Већ прије, кроз коментарисање утисака и емоција, неминовно су споменуте неке од главних особина ликова учесника у радњи. Након тога потребно је одредити неколико основних мотива у пјесми. – Наведите, потом, које ликове вежете за одређене мотиве. Размислите, и одговорите зашто, рецимо за лик Радојице вежете одређени мотив у пјесми. Поткријепите свој одговор чињеницама и стиховима.

*Мали Радојица је мотивски богата пјесма. Сви ти мотиви од прије су познати ученицима. У овом дијелу анализе, када се од ђака тражи да нешто детаљније говоре о ликовима и мотивима, пожељно је подстицати их да буду што активнији и креативнији при својим одговорима. Ученици ће засигурно уочити велики број мотива, попут: *јунаштва, витештва, храбрости, непоколебљивости, несаломивости, части, поноса, сналажљивости, физичке издржљивости, злобе, сплетки, мучења, очаравајуће љепоте, освете, и на концу – љубави која умекшава и најтврђе срце јуначко.* Када наведу своје одговоре, уз наставничко подстицање, охрабривање и допуњавање, ученицима ће се већ сами од себе наметнути одговори на следеће питање. Они ће, док буду наводили мотиве, већ у свијести имати јунаке и ситуације за које их вежу. Тако ће бити могуће да без проблема и тачно одговоре који мотив повезују са којим јунаком или сценом. Након тога, стиховима или концизним*

објашњењима поткријепиће своје одговоре. Несумњиво је да ће, када наведу да мотив *сналажљивости* повезују са ликом Малог Радојице навести његов план да се претвара како је мртав и тако побјегне из заробљеништва, као што ће констатацију да се мотив љепоте веже уз Хајкунин лик потврдити стиховима *Ја каква је, да је Бог убије!* Тако ће, повезујући мотиве са ликовима, ученици лакше запамтити и једне и друге, а то ће им бити корисно и у даљем стицању сазнања, с обзиром на то да ће им наставник нагласити како су такви ликови веома чести у српској јуначкој епици, а мотиви су такође готово топови народне јуначке поезије.

Наведите главне и споредне ликове у дјелу. Размислите, те објасните који од ликова буди каква осјећања у вама. – Који ликови буде најљепше, а који негативне емоције?

Када су већ упознати са јунацима пјесме, ученици ће, као и при свакој анализи књижевног дјела, да одреде који су главни а који споредни актери радње. Они ће већ из наслова ишчитати да је Радојица централни учесник у радњи, али важно је усмјерити ученике да и други ликови имају значајну улогу при њеном одвијању и развијању. Лик Бећир-агинице је несумњиво поред Радојичиног лика најупечатљивији. Она ствара замке и заплете. Без њеног дјеловања, Радојичине особине не би ни дошле до изражаја, нити биле опјеване на овакав начин. Поред Бећир-агинице и Радојице, важан је и лик Хајкуне, која такође одводи радњу у другом смијеру. Бећир-ага, с друге стране у сијенци је своје *каде*. Ученицима ће то бити необично, с тога им посебно треба нагласити да је тада, у једном патријархалном друштву и времену, такво нешто изазивало још веће чуђење. Такође, појављују се и остали хајдуци, сужњи – у виду колетивног лика. Појам *колективног лика*, уколико је непознат ученицима, потребно је објаснити на једноставан и њима разумљив начин. Свакако, још док су слушали пјесму, ученици су стекли одређене антипатије и симпатије према ликовима. Њихова размишљања и утисци су свакако на страни љубави и правде, на шта утиче више чиилаца – њихов узраст, васпитање, књижевна дјела са којима су се прије сусретали и поруке које она носе, и свакако, сама људска природа. Они без двојбе „навијају“ за Радојицу, подржавају његову освету као исправну, водећи се мишљу да су насилници добили оно што су заслужили. У њима ће лик Радојице пробудити дивљење, саосејћање, разумијевање, одобравање и наклоност. Такође, Хајкунин лик ће бити оцијењен као позитиван а њени поступци одобрени. С друге стране, ликови као што су Бећир-ага, и прије свега Бећир-агиница наићи ће на најоштрије моралне осуде.

Односи између ликова у овој пјесми у неку руку су специфични. Детаљније се бавите њиховим међусобним сличностима и различитостима. Које су разлике између Хајкуне и њених родитеља? Које разлике између Бећир-аге и Бећир-агинице? По чему су Радојица и Хајкуна слични?

Иако ће прва и груба подјела ликова бити на *добре* и *лоше*, тачније позитивне и негативне, постоје и друге нијансе које их обликују и дефинишу. Тако, Хајкуна, иако Туркиња, и агина кћи спасава живот непознатом јунаку. Она поступа неочекивано, док су њени родитељи с друге стране, тлачитељи и мучитељи, убице. Ученици ће препознати да је дјевојка племенита и да је на страни живота, док ага и агиница одузимају и уништавају животе. Ипак, и у ликовима аге и агинице, иако су њихови циљеви и начини на које их остварују слични, виде се одређене разлике – ага је за разлику од своје жене лаковјеран, наиван, док је она у односу на њега доминантна. Трећи пар ликова који ће заокупити ученичку пажњу и пробудити радозналост су Радојица и Хајкуна. Из два различита свијета, другачије вјере, васпитања, начина живота, али исто храбри, племенити, правични. Након ових констатација, потребно је споменути мотив *покрштавања дјевојке*. Радојица, јунак надалеко чувен, хајдук, очаран је Туркињом дјевојком. Народни пјевач разрјешење ове ситуације и срећан завршетак постиже на начин да она постаје његова вијерна љуба, али само под условом да пређе у православну вјеру. Толико јунаштво заслужује такву љепоту, али пјевач је морао да унесе и дозу субјективности у срећан љубавни епилог, јасно нагласивши да ју је покрстио, одвео у земљу Србију, и промијенио јој име у *Анђелија*. Ученицима је пожељно навести и да је име *Анђелија* често име у српском народном пјесништву, а симболизује *вјерну љубу*.

Погледајте текст пјесме. Прочитајте њене прве стихове. – Шта примјећујете, у ком је стиху пјесма писана? – Да ли су сви стихови исте дужине?

Након читања првих стихова *Мили Боже чуда великога...* ученици ће закључити да је форма пјесме десетерачка. Они би требало да су већ упознати са епским народним десетерцем, и да им је јасно да је велики број српских народних епских пјесама испјеван овим стихом. Уколико ученицима није познато, или су заборавили, потребно је да им наставник скрене пажњу како би запамтили. Након првог читања, посматрајући изглед пјесме у читанкама, примијетиће да нема већих метричких одступања. Ипак, важно је скренути им

пажњу на стихове који гласе *Ниј' умро, већ се ућутио*. Непотпун облик ријечи *није* чини овај стих деветерцем.

Присјетите се ритма пјесме при читању. Размислите какав је он. – Да ли је успорен или убрзан. – Је ли константан или варира кроз дијелове пјесме? – Који су динамички, а који статички елементи у пјесми, те утичу да ритам буде убрзан или спор?

Примјетно је да пјесма нема претјераног варирања у ритму. Ритам је само на тренутке благо убрзан, или успорен. Томе доприносе *динамички* или *статички* мотиви. Ученицима је потребно нагласити да су динамички мотиви они којима се исказује ток радње, низ догађаја, док су с друге стране, статички мотиви они којима се радња успорава. Тим мотивима пјесник исказује импресије, описе, итд. Тако су у пјесми *Мали Радојица* нешто успоренији почетак пјесме и кратки опис Хајкуниног изгледа. Важно је при помену тог детаља нагласити да је Хајкунин лик једини који је физички окарактерисан. Ученици би требало да буду подстакнути да осјете да је, иако кратак опис, његова снага садржана у стиховима: *Ја каква је, да је Бог убије!* Овдје се са мало ријечи постиже много. Изражена је снажна импресија и искрено дивљење дјевојчиним чарима. Утисак о Хајкуниној љепоти додатно расте када је народни пјевач пореди са осталим дјевојкама, међу којима јој нема равне. Убрзанији ритам пјесма добија при приказу Радојичиних патњи, сцена освете, те сам завршетак, када се без претјераног детаљисања нижу догађаји при сусрету између Хајкуне и Радојице.

Пјесма обилује стилским фигурама. Неке од њих су веома упечатљиве. – Пронађите и наведите које стилске фигуре су употребљене. - Наведите примјере за њих.

На почетку пјесме уочљива је словенска антитеза. Уколико је ова стилска фигура ученицима непозната или нејасна, потребно ју је на неки начин дефинисати. Важно је објаснити им да је то фигура која обухвата питање у виду нетачне претпоставке, а потом негацију и тачан одговор на питање. Скренути пажњу ученика на чињеницу да многе пјесме истог жанра и врсте почињу управо овом стилском фигуром. Ученици ће, уколико су се сусретали с њом моћи да повежу претходно усвојена градива, те да наведу у којим већ обрађиваним пјесмама из нижих разреда школовања су препознали ову фигуру. Такође, ваљаним репродуктивним питањима подстакнути и охрабрени ученици ће бити способни да препознају градацију као стилски поступак у дјелу. Како им је позната градација као стилска фигура, а Радојичине муке су претходно освијетлили са више аспеката, природно ће

слиједити закључак да народни пјевач ове муке представља кроз градацију како би нагласио Радојичино јунаштво које се из тренутка у тренутак све више афирмише и одушевљава читаоца. Овом стилском фигуром писац вјешто глорификује младог хајдука, а с друге стране омаловажава његовог непријатеља, немоћног да га уништи. Ни чињеницу да је Радојица поклекнуо пред посљедњим искушењем не морамо стриктно карактерисати као слабост јунака. Чини се да Радојица све што ради ради промишљено, па тако и својим смијешком и погледом очарава дјевојку у њој добија помоћника и избавитеља. Јуначке пјесме обилују хиперболама. То не мора да буде јасно исказана хипербола, довољно је да осјетимо да је пјесник преувеличао и накитио ликове неким наднаравним особинама које тешко да би у стварности могли имати. Ученици ће, уживљени у пјесму обраћати мање пажње на ту чињеницу, али када им се укаже, на одређене преувеличане особине лако ће пронаћи дијелове гдје народни приповједач користио ову фигуру. Они ће закључити да су стоички начин на који главни лик трпи мучење, препливавање мора тако болног и изнемоглог тијела, и повратак у потрази за осветом у функцији уљепшавања, наглашавања, одавања признања српском хајдуку. Такође, при читању пјесме примјећује се мноштво епитета, од којих су неки *устаљени*, то јест уобичајени за овакав тип пјесама. Ђаци су се већ сусретали са изразима попут: *чудо големо, браћо драга, срце јуначко, дјевојка од свију већа и љепша, свилени јагљук (марама), грло бијело, ситни зуби, вијерна љуба, бијел дан, бијела црква*, итд. Стилски занимљив је и начин на који пјесник, дијелове који се понављају језички разнолико обликује: *ал' је Раде срца јуначкога, ни се миче ни помиче Раде/ Ал' је Раде срца јуначкога, ни се миче, ни се од ње плаши!/ И ту Раде тврда срца био, ни се миче, ни душицом дише*. Овакве инверзије и поигравање истом мишљу, само другачије израженом доприносе избјегавању монотоније, стилском богатству и љепоти пјесме *Мали Радојица*.

-Да ли сте примјетили неке необичне изразе? -Обратите пажњу, те их подвуците. - Запишите их у свеске.- Које је њихово значење?

Богатство старог, народног језика обичног српског сељака обилује изразима које данас савремени говорник не употребљава, или га употребљава у другачијем контексту и значењу. Пјесник је изводио изразе један из другог. Змију назива *присојкињом*, јер она борави у *присоју* – мјесту загријаном и осунчаном. Из тога изводи израз *рибе прморкиње*. Ученици могу лако да појме и закључе да су то морске рибе, иако данас неће чути некога ко употребљава такав израз. Такође, пјесник ће рећи *дебело море*. У ученичкој свијести

присутни и као прва асоцијација наметнуће се *дубоко и плитко море*. Лако ће, у складу са хиперболама које непрестано прате Радојичин лик закључити да је море које јунак препливава дубоко и велико, непрегледно. Пјесник тиме додатно наглашава величину хајдукових подвига.

Завршни дио часа:

Сумирање поука, порука и уживњавање у идејни свијет пјесме Мали Радојица

Фабула и завршетак пјесме су прилично бајковити. Пјесник опјевава младића у кога се уздају другови, који савладава разне препреке, бјежи од смрти, проналази љубав, а срећан епилог је вјешто постигнут. Сама та чињеница ученицима ће бити подстрек да размишљају на плану контраста: *црно–бијело, добро–зло, љубав–мржња, јунаштво–кукавичлук*. У овом дијелу часа ученици ће закључити да Радојичино витештво стоји насупрот Бећир-агином кукавичлуку. Његова сналажљивост насупрот агиној наивности, Хајкунина доброта насупрот мајчиној злоби, љубав насупрот мукама и мржњи, зло насупрот најплементијим врлинама. Ученици ће на крају часа имати минут времена да осмисле и напишу кратку мисао у виду пословице или сопствене констатације којом ће образложити какву моралну поруку носи пјесма. На тај начин ће заједнички одредити основну идеју, или једну од идеја пјесме. Час се завршава задавањем домаће задаће.

Изглед табле:

Мали Радојица
Народна епска пјесма

- Хајдучко-ускочки циклус пјесама.
- Словенска антитеза
- Градација
- Устаљени епитети
- Зло и насиље не могу проћи некажњено!

Домаћи задатак:

За домаћи задатак ученицима ће се задати да напишу три пословице које говоре о чињеници да зло и насиље увијек буду кажњени, те да у најкраћим цртама опишу своју представу о томе како је Радојица изгледао, пошто у пјесми нису дате његове физичке карактеристике. Тиме ће њихова чулност, маштовитост и креативност бити подстакнуте, а јуначке, психолошке и карактерне црте јунака ће вјероватно утицати и на њихову замисао физичког изгледа Радојице.

